

Kardinolas Joseph Ratzinger

Kunigų tarnystė ir gyvenimas

Išankstiniai apmąstymai

Rengiant dekretą dėl kunigų tarnybos ir gyvenimo, Vatikano II Susirinkimo tėvams pirmiausia rūpėjo po didžiųjų debatų dėl vyskupo tarnybos ir reikšmingų ištarų apie pasauliečių vietą Bažnyčioje bei apie vienuoliškąjį gyvenimą tarti padrašinimo žodį kunigams, diena iš dienos nešantiems darbo Viešpaties vynuogyne našta. Buvo aišku, jog tai darant nebuvo galima pasitenkinti koku nors pamaldžiu paguodimu. Vyskupams išryškinus savo tarnybos reikšmę bei jos teologinį pagrindą, teologiškai gilus turėjo būti ir žodis kunigams. Tiktai taip buvo galima įtikinamai pripažinti jų veiklą bei juos padrašinti.

Tačiau tokį žodį kunigams diktavo ne vien proporcijos tarp bažnytinių „luomų“ sumetimai. Tėvai, iškėlę aikštėn vyskupo tarnybos savarankiškumą Petro įpėdinio tarnybos atžvilgiu, galėjo būti tikri susilauksią plataus pritarimo Bažnyčios ir pasaulio viešuomenėje ir juolab krikščioniškojoje ekumenijoje. Tuo tarpu katalikiškoji kunigystės sąvoka buvo praradusi savo savaime suprantamą galiojimą net bažnytinėje sąmonėje; šios sąvokos krizė, greitai išryškėjusi po Susirinkimo ir virtusi kunigiškosios egzistencijos bei kunigiškųjų pašaukimų krize, dar nebuvo visapusiškai išsiplėtojusi, bet jau reišėsi. Ji, viena vertus, kilo iš pakitusios gyvenimo jausenos, kai šventybė tapo vis mažiau suprantama ir į visa lemiančios kategorijos rangą užkopė funkcionalybė. Tačiau ji taip pat turėjo teologines šaknis, kurios pakitusioje socialinėje situacijoje išskleidė netikėtą gyvybinę jėgą. Pats Naujojo Testamento aiškinimas atrodė gana pabrėžtinai patvirtinąs nesakralinį visų bažnytinių tarnysčių traktavimą. Tarp Senojo Testamento tarnybų ir naujųjų tarnysčių neįstengta išvelgti jokio tęstinumo; dar sunkiau išžiūrėjimas buvo ryšys su pagoniškais kunigystės išivaizdavimais. Atrodė, jog krikščionybės naujybę sudarė būtent tarnybų desakralizacija. Juk krikščionių bendruomenių tarnai buvo vadinami ne *sacerdotes* (*hiereis*), bet *presbyter* – vyriausiaisiais. Aišku, jog tokią Naujojo Testamento traktuotę esmingai veikė šiuolaikinės egzegezės protestantiškosios ištakos, tačiau tai nėra kiek nekeitė akivaizdumo, kuris rodėsi būdingas tokiam aiškinimui; priešingai, aktualus tapo klausimas, ar vis tiktai Liuteris nebuvo teisus Tridento atžvilgiu.

Tad priešpriešiais stovėjo ir stovi dvi kunigiškosios tarnybos sampratos: socialinis-funkcionalusis požiūris, kai kunigystės esmė apibūdinama sąvoka „tarnavimas“ – būtent tarnavimas bendruomenei atliekant tam tikrą funkciją socialiniame Bažnyčios darinyje, ir sakramentinis-ontologinis požiūris, kai kunigystės tarnaujamas po-

būdis, savaime suprantama, neneigiamas, bet laikomas neatskiriamu nuo tarnaujančiojo būties, kuri vėlgi traktuojama kaip nulemta dovanos, tarpininkaujant Bažnyčiai, dovanojamos Viešpaties ir vadinamos sakramentu. Su funkcionaliuoju požiūriu taip pat susijusi terminologinė slinktis. Bematant imama vengti sakrališkai nuspalvinto žodžio „kunigystė“, pakeičiant jį neutraliai funkcionali žodžiu „tarnyba“ (*Amt*), kuris katalikų teologijoje iki tol nevaicino beveik jokio vaidmens.

Ši skirtingą kunigiškosios tarnystės esmės supratimą iš dalies atitinka ir skirtingi akcentai apibrėžiant kunigo užduotis: katalikybėje klasikiniu tapusiam kunigystės centravimui į Eucharistiją (*sacerdos – sacrificium*) priešpriešinamas žodžio primatas, iki tol laikytas tipiškai protestantišku. Tiesa, žodžio primatu besiremianti kunigystės samprata nebūtinai turi būti antisakramentinė: pats Vatikano II Susirinkimo dekretas dėl kunigijos įrodo, jog yra priešingai. **Čia kyla klausimas, kiek abi pateiktos alternatyvos apskritai turi viena kitą šalinti ir kiek jos viena kitą gali praturtinti ir taip būti panaikintos iš vidaus.** Vatikano II Susirinkimas kėlė klausimą, kiek galima išplėsti klasikiniu tapusį potridentinį kunigystės supratimą ir, neprarandant esminių dalykų, išrutulioti atsižvelgus į Reformacijos, šiuolaikinės egzegezės ir šiuolaikinės gyvenimo jausenos impulsus; kiek, priešingai, protestantiškoji „tarnybos“ idėja gali atsiverti gyvai Rytų ir Vakarų katalikiškosios Bažnyčios tradicijai. Juk dėl kunigystės ir po Tridento Susirinkimo tarp katalikų ir ortodoksų neatsirado kokių nors esminių skirtumų.

1. Kunigiškosios tarnybos esmė

Vatikano II Susirinkimas į tuomet dar tik imantį kilti klausimą nesigilino; po didžiųjų diskusijų dėl vyskupų kolegialumo, ekumenizmo, religijos laisvės ir šiuolaikinio pasaulio problemų tam nebebūtų buvę nei laiko, nei jėgų. Tad 1971 m. ir 1990 m. sinodai iš naujo ėmėsi kunigystės temos ir toliau plėtojo Susirinkimo ištaras; popiežiaus laišakai Didžiųjų ketvirtadienių proga ir Dvasininkijos kongregacijos parengtas „Vadovas“ sukonkretino tai iki kunigiškojo gyvenimo kasdienybės. Nors Susirinkimo dekretas tiesiai nesusijęs su šiandieniais ginčiais, vis dėlto jame pateiktos pamatinės gairės, kuriomis buvo galima grįsti visas tolesnes plėtotes.

Tad kokius atsakymus aptinkame į ką tik užsimintas problemas? Išsyk pasakytina: Susirinkimo negalima išsprauti į kokią nors vieną alternatyvą. Pratarmėje pateiktame kunigystės apibrėžime sakoma, jog kunigai šventimais skiriami tarnauti mokytojui, kunigui ir karaliui Kristui bei dalyvauja jo tarnyboje, kuria šioje žemėje vykdomas Bažnyčios kaip Dievo tautos, Kristaus Kūno ir Šventosios Dvasios šventovės augimas (1). Ant rame skirsnyje kalbama apie įgaliojimą atnašauti auką bei atleisti nuodėmes. Tačiau ši ypatinga kunigo užduotis labai pabrėžtinai įtraukiama į istorinį-dinaminį

požiūrį į Bažnyčią: joje visi yra viso Kūno „pasiuntinybės dalininkai“, bet ne visi atlieka „tą patį uždavinį“ (plg. Rom 12, 4). Apibendrinami galime teigti, kad visame pirmajame dekreto skyriuje aiškiai pabrėžiamas ontologinis kunigiškumo aspektas ir sykiu aikštėn iškeliamas įgaliojimas aukoti. Trečiojo skirsnio pradžioje tai dar kartą taip apibūdinama: „Kunigai paimami iš žmonių ir paskiriami būti jų atstovais santykiuose su Dievu, idant galėtų aukoti dovanas bei atnašas už nuodėmes, todėl jie gyvena su kitais žmonėmis kaip su savo broliais“. Nauja, palyginti su Tridento Susirinkimu, yra tai, kad klasikinį požiūrį lydi **stiprus bažnytinio gyvenimo audinio ir visos Bažnyčios bendruomeninio kelio akcentavimas**.

Juo labiau verčia suklusti antrojo skyriaus, kuriame kalbama apie konkrečias kunigų užduotis, pradžioje esantis sakiny: „Kunigų kaip vyskupų bendradarbių pirmoji pareiga yra skelbti visiems Evangeliją“ (4). Čia atrodo aiškiai reiškiamas žodžio ir skelbimo tarnystės primatas. Tad kyla klausimas: koks yra abiejų ištarų – „paskiriami, idant galėtų aukoti dovanas bei atnašas“ ir „pirmutinė pareiga (primum officium) yra skelbti Evangeliją (Evangelium evangelizandi)“ – santykis?

1. 1. Kristologinis pagrindimas

Norėdami atsakyti, pirmiausia turėtume paklausti: **ką iš tikrųjų reiškia „evangelizuoti“?** Kaip tai daroma? Kas yra ši Evangelija? Iš pradžių pasakysime – norėdamas pagrįsti skelbimo primatą, Susirinkimas būtų galėjęs labai gerai pasiremti evangelijomis. Turiu galvoje, pavyzdžiui, nedidelį ir labai būdingą epizodą Morkaus evangelijos pradžioje, kur Viešpats, visų ieškomas dėl jo stebuklingosios galios, pasitraukia į negyvenamą vietą ir ten meldžiasi (Mk 1, 35 ir t. t.). Raginamas „Simono ir jo draugu“, Viešpats atsako: „Eikime kitur, į gretimus miestelius, kad ir ten skelbčiau žodį, nes tam esu atėjęs“ (Mk 1, 38 ir t. t.). Kaip tikrąjį savo atėjimo tikslą Jėzus nurodo Dievo karalystės skelbimą. Todėl tam visi jo tarnai turėtų teikti pirmenybę: jie iškeliauja skelbti Dievo karalystės, tai yra padaryti gyvą, realiai veikiančią, artimą Dievą savo gyvenimo prioritetu. Teisingam šio prioriteto supratimui ši nedidelė perikopė teikia dvi papildomas išvalgas: šis skelbimas eina petys į petį su pasitraukimu į vienumą asmeninei maldai. Toks pasitraukimas atrodo tiesiog jo sąlyga. Kartu šis skelbimas susijęs su „demonų išvarinėjimu“ (1, 39), tai yra: tai ne tik kalba, bet kartu ir poveikį darantis darbas. Skelbimas vykdomas ne gražiame, sveikame pasaulyje, bet demonų valdomame pasaulyje ir reiškia išlaisvinantį įsikišimą į tą pasaulį.

Norėdami teisingai suprasti Jėzui teikiamą prioritetą, turėtume žengti dar vieną žingsnį ir, nesitenkindami nedidele, daug sakančia Morkaus evangelijos perikope, prieš akis turėti visą Evangeliją. Jėzus skelbia Dievo karalystę; jis tai daro pirmiausia palyginimais ir taip

pat ženklais, kuriais ši karalystė prie žmonių artinasi kaip čia ir dabar esanti galybė. Žodis ir ženklai vienas nuo kito neatskiriami. Kai jo ženklai traktuojami vien kaip stebuklai, atsietai nuo jo žodžių turinio, Jėzus savo veikimą nutraukia. Tačiau kartu jis neleidžia jo skelbimą laikyti vien intelekto reikalu, medžiaga diskusijoms: jo žodis reikalauja apsispręsti, jis kuria tikrovę. Šia prasme jis yra „išikūnijęs“ žodis; žodžio ir ženklo sambūviui būdinga „sakramentinė“ struktūra (1).

Ženkime dar vieną žingsnį. Jėzus nesiūlo turinių, kurie būtų nepriklausomi nuo jo asmens, kaip paprastai daro mokytojas ar pasakotojas. Jis yra daugiau ir kitoks negu mokytojas. Plėtojantis Jėzaus skelbimui, darosi vis aiškiau, kad palyginimais jis kalba apie save, kad „karalystė“ ir jo asmuo yra viena, kad karalystė ateina jo asmens pavidalu. Apsisprendimas, kurio reikalauja Jėzus, yra apsisprendimas jo atžvilgiu, toks, kokį padaro Petras sakydamas: Tu esi Kristus (Mk 8, 29). Galiausiai kaip Dievo karalystės skelbimo turinys aiškiai aikštėn iškyla paties Jėzaus Velykų slėpinys, jo mirtis ir prisikėlimas, pavyzdžiui, palyginime apie nesąžiningus ūkininkus (Mk 12, 1–11). Žodis ir tikrovė dabar susikryžiuoja naujaip: palyginimas supykdo priešininkus, kurie padaro visa, kas pasakojama. Jie nužudo Sūnų. Tai reiškia: palyginimai būtų tušti be kūnu tapusio Sūnaus, kuris atėjo (plg. Mk 1, 38), kuris buvo atsiųstas Tėvo (12, 6), gyvo asmens. Jie būtų tušti be žodžio verifikavimo kryžiumi bei prisikėlimu. Tad dabar suprantame, kad Jėzaus skelbimas „sakramentiniu“ vadintinas dar gilesne prasme, negu tai galėjome padaryti anksčiau: jo žodyje slypi išikūnijimo tikrovė ir kryžiaus bei prisikėlimo tema. Tai žodis-darbas šia giliaja prasme. Jis iš anksto kreipia Bažnyčios dėmesį į skelbimo ir Eucharistijos, taip pat skelbimo ir gyvo, iškentėto liudijimo sambūvį.

Remdamiesi Velykų perspektyva, pateikiama Jono evangelijoje, turime žengti dar vieną žingsnį. „Jėzus yra Kristus“, – sakė Petras. „Jėzus Kristus yra Logas“, – dabar priduria Jonas. Jis yra amžinasis Tėvo Žodis, kuris yra pas Dievą ir yra Dievas (Jn 1, 1). Jame šis Žodis tapo kūnu ir gyveno tarp mūsų (Jn 1, 14). Krikščioniškajame skelbime kalbama ne apie žodžius, bet apie **Žodį**. „Kai kalbama apie tarnavimą Dievo Žodžiui, galvoje turimas trinitarinis santykis“ (2). Sykiu „šis tarnavimas dalyvauja išikūnijimo funkcijoje“ (3). Pagristai buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad Jėzaus skelbimas iš pagrindų skiriasi nuo rabinų mokymo: jo žinios šerdį sudaro Jėzaus „aš“, jis pats (4). Tačiau kartu nevalia užmiršti, kad Jėzus savo kalboje pats save laikė žyminčiuoju, jis kalbėjo ne „savuoju vardu“ (Jn 5, 43; plg. 7, 16): jo „aš“ visiškai aiškiai orientuotas į Tėvo „tu“, jis nėra visiškai nuo nieko nepriklausomas, bet įvesdina į trinitarinio santykio dinamiką. **Krikščionių pamokslininko atžvilgiu tai reiškia, kad šis kalba ne apie save, bet padaro save Kristaus balsu, kad taip suteiktų erdvę pačiam Logui ir per bendrystę su žmogumi Jėzumi vestų į bendrystę su Dievu.**

Taip vėl grįžtame prie Vatikano II Susirinkimo dekreto dėl kunigų. Jame kalbama apie įvairius skelbimo būdus ir kaip nekintamas elementas visose šiose formose nurodoma: kunigui nevalia mokyti savo išminties, jis turi skelbti Dievo žodį, kviečiantį į šventumą ir atsivertimą (4). Žodžio tarnyba reikalauja, kad kunigas iš pagrindų savęs atsižadėtų, jam galioja Pauliaus žodžiai: „Aš gyvenu, tačiau nebe aš, o gyvena manyje Kristus“ (Gal 2, 20). Čia prisimenu nedidelį įvykį iš *Opus Dei* ankstyvosios istorijos. Jauna moteris pirmą kartą turėjo progą išgirsti, ką kalba steigėjas Don Escrivá per paskaitas. Jai buvo labai smalsu pasiklausyti garsaus kalbėtojo. Tačiau, pasak jos, po Mišių kartu su juo ji nebe-norėjusi daugiau klausyti žmogiškųjų kalbėtojų, bet tetroškusi pažinti Dievo žodį ir valią. Žodžio tarnyba reikalauja, kad kunigas dalyvautų Kristaus kenozėje, ištirptų ir panirtų Kristuje. Tai, kad kunigas kalba ne apie save, bet perteikia kito žinią, nereikia asmeninio neišitrauktumo, priešingai, tai reiškia savęs praradimą Kristuje, savęs praradimą, kuris tęsia jo Velykų slėpinio kelią ir veda į tikrąjį savęs atradimą bei bendrystę su tuo, kuris savo asmeniu yra Dievo žodis. Pati ši velykinė ne-„aš“ ir kartu visiškai „aš“ struktūra rodo, kaip giliai galiausiai Žodžio tarnyba įsiterpia į būti bei suponuoja kunigystę kaip sakramentą.

1. 2. Išplėtojimas tradicijoje (Augustinas)

Kadangi čia priartėjome prie svarbiausio mūsų klausimo taško, norėčiau pamėginti tai dar paaiškinti pasiremdamas dviem iš šventojo Augustino raštų pasiskolintomis įvaizdžių grupėmis, kurios buvo paimtos iš biblinio žodžio apmąstymų ir kartu padarė esminį poveikį dogminei Katalikų Bažnyčios tradicijai.

Pirmiausia minėtinas kunigo vadinimas *servus Dei*, arba *servus Christi* (5). Šio iš anuometinės bažnytinės kalbos paimto kalbėjimo apie Dievo tarną foną sudaro Kristaus himnas iš Laiško filipiečiams (2, 5–11): Kristus, lygus su Dievu Sūnus, priėmė tarno pavidalą, tapo tarnu mums. Giliąją laisvės ir tarnavimo teologiją, kurią šiame kontekste plėtoja Augustinas, čia turime palikti nuošalyje. Mūsų klausimui reikšminga tai, kad *tarno* sąvoka yra santykio sąvoka. Tarnas visada susijęs su kuo nors kitu. Kai kunigas apibrėžiamas kaip Jėzaus Kristaus tarnas, tai šitai reiškia, kad egzistencija yra iš esmės santykiška: jo tarnybos esmė, kuri įsiterpia į jo paties būti, sudaro tarnavimas Viešpačiui. Jis yra Kristaus tarnas, kad remdamasis juo tarnautų jam ir kartu su juo žmonėms. Susijimas su Kristumi neprieštarauja ryšiui su bendruomene (Bažnyčia), bet yra jo pagrindas ir būtent suteikia jam visą jo gyli. Būti susijusiam su Kristumi reiškia būti priimtą į jo paties tarniškąją egzistenciją kartu su juo tarnauti „Kūnui“, Bažnyčiai. Būtent todėl, kad kunigas priklauso Kristui, jis radikaliai priklauso žmonėms. Tikrai per tai jis gali būti jiems taip giliai ir taip besąlygiškai atiduotas. Tai vėlgi reiškia, kad ontologinė kunigo tarnybos, įsi-

terpiančios į jo būti, samprata neprieštarauja tam, kas funkcionalu, kas yra socialinis tarnavimas, priešingai, suteikia tarnavimui tokį radikalumą, koks vien *pro-fanum* srityje neišivaizduojamas.

Su „tarno“ sąvoka susijęs „neišdildomos žymės“ įvaizdis, tapęs Bažnyčios tikėjimo lobio dalimi. Šis žodis (lot. *charakter*) vėlyvosios Antikos kalboje reiškė nuosavybės išpaudą, kuris būdavo išpaudžiamas daiktui, gyvūnui ar net asmeniui ir kurio nebebūdavo įmanoma išdildyti. Taip nuosavybė būdavo neatšaukiamai paženklinama ir „šaukdavosi savo šeiminko“. Galėtume pasakyti: „žymė“ (*charakter*) reiškia priklausomybę, išpaustą pačiai egzistencijai. Todėl žymės įvaizdžiu vėl išreiškiamas susijimas, nukreiptumas, apie kurį kalbėjome. Ir tai yra būtent tokia priklausomybė, kuria pačia neįmanoma disponuoti; iniciatyva šia linkme kyla iš savininko – iš Kristaus. Taip išryškėja sakramento esmė: negaliu tiesiog pareikšti priklausas Viešpačiui. Jis turi pirma priimti mane kaip savąjį, tik tada galiu įžengti į šį priimtumą ir savo ruožtu jį priimti, mėginti jį įgyvendinti. Tad žodžiu „žymė“ nusakomas būtiškasis Kristaus tarnybos, kurią sudaro kunigystė, pobūdis ir kartu išryškinama, kas turima galvoje sakramentiškumo sąvoka. Tik turint tai prieš akis, galima suvokti, kodėl Augustinas žymę funkcionaliai (ir kartu ontologiškai) nusako kaip *ius dandi* (teisę duoti), kaip sakramentų galiojamo teikimo sąlygą (6). Priklausomybė tarnu tapusiam Viešpačiui yra priklausomybė tiems, kurie yra jo. Ji reiškia, kad dabar **tarnas šventuoju ženklų gali duoti tai, ko jis iš to, kas buvo jo, negebėjo duoti**: jis teikia Šventąją Dvasią, išriša iš nuodėmių, sudabartina Kristaus auką ir jį patį jo šventajame kūne ir kraujyje – visa tai yra Dievui rezervuotos teisės, kurių negali prisiskirti joks žmogus ir kurių jam negali deleguoti jokia bendruomenė. Kai „žymė“ taip išreiškia tarnavimo bendrystę, ji rodo, **viena vertus, kad galiausiai visada veikia pats Viešpats, ir, kita vertus, kad jis regimojoje Bažnyčioje veikia per žmones**. Taip „žymė“ laiduoja sakramentų „galiojimą“ net tada, kai juos teikia neverti tarnai, tačiau kartu tokius tarnus teisdama ir reikalaujama, kad jie gyventų sakramentu.

Dar keli žodžiai apie antrą įvaizdžių, kuriais Augustinas stengėsi pats išsiaiškinti ir savo tikintiesiems paaiškinti kunigiškojo tarnavimo esmę, grupę. Ji kilo iš Jono Krikštytojo asmenybės, kurioje jis išžiūrėjo kunigo tarnybos provaizdį, apmąstymo (7). Augustinas atkreipia dėmesį, kad Jonas Naujajame Testamente vadinamas iš Izaijo pasiskolintu žodžiu „balsas“, tuo tarpu Kristus Jono evangelijoje rodosi kaip „žodis“. „**Balso**“ (*vox*) ir „**žodžio**“ (*verbum*) santykis čia padeda išryškinti Kristaus ir kunigo sambūvį. Iki tapdamas jusliškai suvokiamas per balsą, žodis egzistuoja širdyje. Tarpininkaujant balsui, jis įeina į kito suvokimą ir tada yra ir jo širdyje, kalbančiajam žodžio dėl to nepraradus. Juslinis skambesys, balsas, nešantis žodį iš vieno pas kitą (arba kitus), pranyksta. Žodis išlieka. **Kunigo užduotis** galiausiai yra

visiškai paprasta – būti **balsu žodžiui**: „Jam skirta augti, o man – mažėti“ – balsas neturi kitos paskirties, tik perteikti žodį; tada jis pasitraukia. Šioje perspektyvoje vėl išryškėja kunigiškosios tarnybos didumas ir mažumas: kunigas, kaip Jonas Krikštytojas, yra pirmtakas, žodžio tarnas. Svarbus ne jis pats, bet kitas. Tačiau jis yra *vox* visa savo egzistencija; jo misija – tapti balsu žodžiui, ir būtent dėl šios savo radikalios užduoties jis yra Krikštytojo misijos, paties Logo misijos didybės dalininkas. Laikydamasis tos pačios linijos, Augustinas vadina kunigą sužadėtinio bičiuliu (*Jn 3, 29*), kuris pats sužadėtinės nesisavina, bet kaip draugas dalyvauja vestuvių džiaugsme: Viešpats padarė tarną draugu (*Jn 15, 15*), kuris dabar priklauso namams ir lieka namuose – iš vergo yra tapęs laisvuoju (*Gal 4, 7; 4, 21–5, 1*) (8).

2. Kristologija ir ekleziologija: bažnytinis kunigystės pobūdis

Iki šiol kalbėjome apie kristologinį krikščionybės pobūdį, kuris kartu visada yra trinitarinis, nes Sūnus savo esme yra atėjimas iš Tėvo ir nuėjimas pas jį. Jis atiduoda save Šventojoje Dvasioje, kuri yra meilė ir todėl savo asmens dovanojimas. Tačiau Susirinkimo dekretu taip pat pagrįstai pabrėžiamas tarnybos ekleziologinis pobūdis, kurio nevalia atskirti nuo jo kristologinio-trinitarinio pagrindo. Žodžio išikūnijimas reiškia, jog Dievas nenori tiesiog per Dvasią ateiti pas žmogaus dvasią, bet ieško jo per materialųjį pasaulį, trokšta paliesti jį ir kaip socialinę bei istorinę būtybę. **Dievas nori ateiti pas žmones per žmones**. Dievas taip yra atėjęs pas žmones, kad jie vienas prie kito atsидurtų per jį bei remdamiesi juo. Tad išikūnijimas apima tikėjimo **bendruomeniškumą bei istoriškumą**. Kelias per kūną reiškia, kad laiko realybė bei žmogaus visuomeniškumas tampa žmogaus ryšio su Dievu veiksniais, savo ruožtu besiremiančiais pirmesniu žmogaus santykiu su Dievu. Todėl kristologija ir ekleziologija viena nuo kitos neatskiriamos: Dievo veikimas sukuria „Dievo tautą“, o „Dievo tauta“ Kristaus dėka virsta „Kristaus Kūnu“, pasak gilaus aiškiniimo, kuri Paulius pateikia Laiške galatams kalbėdamas apie pažadą Abraomui. Jis duotas – taip Paulius išskaito Senajame Testamente – Abraomo „ainijai“, vadinasi, ne daugeliui, bet vienam. Tad Dievo veikimas krypta į tai, kad mes, daugelis, kūno bendrystėje su Kristumi tapume ne tik „viena“, bet ir „vienas“ (*Gal 3, 16 ir t., 28*).

Remdamasis būtent šiuo giliu ekleziniu kristologijos matmeniu, Susirinkimas išryškino Kristaus vyksmo dinamiką pasaulio istorijoje – dinamiką, kuriai tarnauja kunigai. Galutinis mūsų visų tikslas yra būti laimingiems. Tačiau **laimė glūdi tik bendrabūvyje**, o bendrabūvis – **tik meilės begalybėje**. Laimė atrandama išribojus „aš“ tame, kas dieviška, sudievinime. Tad Susirinkimas kartu su Augustinu sako, jog istorijos tikslas – žmonijos tapsmas meile; tada žmonija bus garbinimas, gyvasis kultas, „Dievo miestas“. Ir tada išsipildys giliausias kūrinių troškimas, kad Dievas bū-

tų viskas visame kame (*1 Kor 15, 28*; Dekretas dėl kunigų tarnybos ir gyvenimo 2, 42–55; Augustinas, DcD X 6). Tai, kas yra kultas, kas yra sakramentai, galiausiai suprantama tik šioje didžiojoje perspektyvoje.

Kaip tik šis visas į galutinių klausimų didybę kreipiantis požiūris atveda prie visiškai konkrečių dalykų: kadangi taip yra, krikščioniškasis tikėjimas niekada nėra vien dvasinis-vidinis, niekada vien subjektyvus ar privatus-asmeninis santykis su Kristumi bei jo žodžiu, jis visada konkretus-bažnytinis. Susirinkimo dekretu dėl to akcentuojamas – galbūt šiek tiek pabrėžtinai – kunigų santykis su vyskupu. Didysis kristologinis klusnumas, anuliuojantis Adomo neklusnumą, konkrečiai reiškiasi **bažnytiniu klusnumu**, o bažnytinis klusnumas kunigui praktiškai yra klusnumas savo vyskupui. Susirinkimas galbūt galėjo labiau pabrėžti, jog iš pradžių **turėtų būti bendrasis visų klusnumas Dievo žodžiui ir jo pateikimui gyvojoje Bažnyčios tradicijoje**. Toks bendrasis išipareigojimas taip pat yra bendroji laisvė; jis apsaugo nuo savivalės ir laiduoja tikrai kristologinį bažnytinio klusnumo pobūdį. Bažnytinis klusnumas nėra pozityvistinis; paklūstama ne tiesiog formaliai valdžiai. Paklūstama tam, kuris pats yra klusnus ir ikūnija klusnųjį Kristų. Tačiau toks klusnumas, savaime suprantama, nepriklauso nuo tarnautojo dorumo ir šventumo, nes susijęs su Viešpaties dovanoto tikėjimo objektyvumu, pranokstančiu visą subjektyvumą. Todėl klusnume vyskupui visada peržengiama vietinė Bažnyčia – tai katalikiškasis klusnumas: vyskupui paklūstama, nes jis čia, šioje vietoje, atstovauja visai Bažnyčiai. Ir tai taip pat – klusnumas, išvedantis iš istorinės akimirkos bei kreipiantis į tikėjimo istorijos visumą. Jis remiasi viskuo, kas išaugo *communio sanctorum* prieglobstyje ir būtent todėl atsiveria ateičiai, kai Dievas bus viskas visame kame, o mes pasidarysime vienas vienintelis. Todėl klusnumo reikalavime glūdi rimtas reikalavimas tam, kuris valdžia disponuoja. Tačiau tai nereiškia, kad klusnumas susijęs su sąlyga: jis yra visiškai konkretus. Paklūstu ne Jėzui, kurį aš ar kas nors kitas ižiūrimė Rašte; tada paklusčiau tik savo mėgstamoms idėjoms ir, garbindamas tokį išsigalvotą Jėzaus paveikslą, iš tiesų garbinčiau save. Ne, paklusti Kristui reiškia paklusti jo Kūnui, paklusti jo Kūne. Laiške filipiečiams Jėzaus klusnumas, kaip Adomo neklusnumo įveikimas, stovi išganymo vyksmo viduryje. Šis klusnumas kunigiškajame gyvenime turi reikštis kaip klusnumas Bažnyčios valdžiai, konkrečiai, vyskupui. Tiktai tada realiai išsižadama savęs kaip stabo garbinimo. Tiktai tada mumyse įveikiamas Adomas ir atsiveria nauja žmogiškoji būtis. Laikais, kai emancipacija laikoma tikrąja atpirkimo šerdimi ir laisvė rodosi kaip teisė daryti viską ir tik tą, ko pats noriu, klusnumo sąvoka yra paskelbta už įstatymo ribų. Ji pasitraukė ne tik iš mūsų žodyno, bet ir iš mūsų mąstymo. Tačiau kaip tik tokia laisvės samprata ir gimdo negebėjimą būti kartu, negebėjimą mylėti. Ji pavergia žmogų. Todėl būtina atkurti teisingai suprantamą klusnumą ir iš naujo pastatyti jį krikščioniškojo bei kunigiškojo dvasingumo centre.

3. Dvasinis pritaikymas

Kai kristologija suvokiama kaip pneumatologinė-trinitarinė ir kartu kaip eklezinė, savaime iškart – kaip matėme – pereinama prie dvasingumo, prie gyvo tikėjimo klausimo. Susirinkimo dekretė – dogminį pagrindą jau suteikus konstitucijoje apie Bažnyčią – šiam aspektui skiriama daug dėmesio, įskaitant taip pat labai konkrečias ištasas. 14 dekretė skirsnyje kalbama apie sunkią problemą, kaip kunigui, blaškomam savo gausių, dažnai labai skirtingų užduočių, išlaikyti vidinę gyvenimo vienybę, – problemą, kuri, vis labiau trūkstant kunigų, gali virsti tikra kunigiškosios egzistencijos krize. Klebonas, kuriam šiandien patikėtos trys ar keturios parapijos, yra nuolatos pakeliui iš vienos vietos į kitą; misionieriams, matyt, gerai pažįstama situacija vis labiau darosi įprasta pagrindinėse krikščionybės šalyse. Kunigas privalo stengtis laiduoti, kad bendruomenės būtų aprūpintos sakramentais, jį spaudžia administraciniai darbai, visokie klausimai ir dar, be to, asmeninis vargas daugybės žmonių, kuriems jis dėl visa to dažnai vargiai begali surasti laiko. Blaškomas tokių darbų, jis jaučiasi tuščias, jam vis sunkiau rasti laiko susikaupti, iš kur galėtų pasisemti naujų jėgų bei įkvėpimo. Išoriškai blaškomas, o viduje tapęs tuščiu, kunigas nustoja džiaugtis savo profesija, kuri ima atrodyti vos pakeliama našta. Jam kyla noras pabėgti.

Susirinkimas pasiūlė tris impulsus tokiai padėčiai įveikti. Pagrindinis motyvas yra vidinė bendrystė su Kristumi, kurio maistas buvo vykdyti Tėvo valią (*Jn 4, 34*). Svarbu, kad ontologinė vienybė su Kristumi būtų išsąmoninta ir gyvai reikštūsi veikloje: visa, ką darau, darau bendrystėje su juo. Mano darbų įvairialypiškumas ir dažnai tiesiog išorinis priešybiškumas yra mano profesijos dalis: visa tai yra mano bendrabūvis su Kristumi, įrankiška veikla bendrystėje su juo.

Iš to išplaukia antrasis motyvas: kunigiškoji askezė įkurdintina ne šalia pastoracinio darbo kaip papildoma našta ir dar viena užduotis, dar labiau perkraunanti mano dieną. Pačioje veikloje mokausi save įveikti, palikti bei atiduoti savo gyvenimą; nusivildamas ir patirdamas nesėkmę mokausi atsižadėti, priimti skausmą, savęs atsisakyti. Džiaugdamosis sėkme mokausi dėkingumo. Įgyvendindamas sakramentus pats juos irgi vidujai priimu; juk darau ne kokį nors išorinį darbą, bet kalbuosi su Kristumi, per Kristų – su trejybišku Dievu ir taip meldžiuosi su kitais bei už juos. Ši tarnavimo askezė, pats tarnavimas kaip tikroji mano gyvenimo askezė neabejotinai labai svarbus motyvas, kuris, tiesa, vis reikalauja sąmoningų pratybių, darbo vidinio sutvarkymo remiantis būtimi.

Tad būtinas trečiasis motyvas. Net mėginant išgyventi tarnavimą kaip askezė, sakramentinį darbą kaip asmeninį susitikimą su Kristumi, reikia atokvėpio akimirku, idant ši vidinė kryptis apskritai galėtų pasidaryti reali.

Visa tai – teigiama Susirinkimo dekretė – galima pasiekti tik tada, kai kunigai savo gyvenimu vis giliau panyra į Kristaus slėpinį. Itin išpūdinga tai, ką šia tema iš savo patirties sako šventasis Karolis Boromiejus: norėdamas teisingai kunigiškai gyventi, kunigas turi taikyti šias priemones: pasninkauti, melstis, vengti bendravimo su blogais žmonėmis, lygiai kaip ir žalingų bei pavojingų artimųjų. „Jei tavyje jau užiebtą nedidelę dieviškosios meilės kibirkštis, neatsisakyk jos iškart, nepaleisk jos vėjais... Jei esi sielovadininkas, neapleisk dėl to rūpinimosi savimi; nedalyk savęs taip dosniai, kad tau pačiam nieko nebeliktų, nes kaip tu turi galvoti apie kitų, kurių labui esi, sielas, lygiai taip tau nevalia užmiršti savo paties sielos... Aukodamas sakramentus, išimastyk į tai, ką darai. Švėsdamas Mišias, išimastyk į tai, ką aukoji; kai su kitais meldiesi giedodamas psalmes, išimastyk į tai, kam ir ką sakai; vesdamas sielas, išimastyk į tai, kieno krauju jos nupraustos...“ (9). Vien keturiskart pakartotas *meditare* („išimastyk“) rodo, kokia esminė šiam didžiam sielovadininkui atrodo būtinybė gilinti mūsų darbą vidiniu matmeniu. O sykiu žinome, kaip radikaliai Karolis Boromiejus, kuris, išsektas atsidavusios tarnystės, mirė sulaukęs 46 metų, save dovanavo žmonėms. Būtent šis vyras, tikrai išėikvojęs save dėl Kristaus ir, remdamasis juo, dėl žmonių, moko mus, jog tokia savidava negalima be drausmės ir prieglobsčio, kurį teikia autentiškas, tikėjimo kupinas vidujiškumas. Čia mums reikia iš naujo mokytis. Vidujiškumas pastaraisiais dešimtmečiais buvo plačiai įtarinėjamas kaip „intymizmas“ bei „privatizmas“. Tačiau tarnavimas be vidujiškumo virsta tuščiu aktyvizmu. Daugelio kunigų, kurie ėmėsi savo užduoties degdami dideliu idealizmu, žlugimą galiausiai lėmė tas suabejojimas vidujiškumu. Laikas Dievui, savo vidiniam stovėjimui jo akivaizdoje, yra pastoracinis prioritetas, lygiavertis visiems kitiems prioritetams, maža to, tam tikru atžvilgiu už juos svarbesnis. Tai ne papildoma našta, bet sielos atokvėpis, be kurio neišvengiamai uždustume – prarastume dvasinį kvėpimą, Šventosios Dvasios kvėpavimą mumyse. Kiti poilsio būdai irgi svarbūs ir prasmingi, tačiau pagrindinis būdas pailsėti nuo darbo ir vėl pasimokyti mylėti yra vidinis Dievo veido ieškojimas, visada gražinantis mums džiaugimąsi Dievu. Vienas nuolankių ir savo nuolankumu didžiųjų mūsų amžiaus kunigų Didimo Mantiero (1912–1992) iš Bassano del Grappa savo dvasiniame dienoraštyje yra pabrėžęs: „Atsivertusieji visada būdavo ir yra įgyjami per nežinomų tikinčiųjų maldą bei auką. Kristus laimėdavo sielas ne savo nuostabių kalbų, bet savo nuolatinio meldimosi jėga. Dienomis jis pamokslaudavo, tuo tarpu naktimis meldavosi“ (10). Sielas, tai yra gyvus žmones, neįmanoma patraukti prie Dievo tiesiog įkalbinėjimu ar diskusija. Jos nori būti išmelstos Dievo Dievui. Todėl krikščioniškasis vidujiškumas taip pat yra visų svarbiausias pastoracinis darbas. Mūsų pastoraciniuose planuose tai turi labiau atsispindėti. Galiausiai privalome suvokti, jog turime mažiau diskutuoti ir daugiau melstis.

Perspektyva: kristologiškai perteikta Senojo ir Naujojo Testamento vienybė

Baigdamas norėčiau dar kartą grįžti prie išangoje apmestos problematikos: ką Naujojo Testamento perspektyvoje reiškia Bažnyčios kunigystė? Ar tokia apskritai egzistuoja? Ar teisingas reformatorių priekaištas, kad Bažnyčia išdavusi krikščionybės naujovę ir, panaikindama krikščioniškąją pervartą, vėl padariusi presbiterį *sacerdos*? Ar neturėjusi griežtai likti ties vyresniųjų funkcija, nesakralizuodama ir nesakramentalizuodama? Norint į šį klausimą tinkamai atsakyti, neužtenka pradinių skirtingybių ir vėlesnio sąvokų *presbyter* ir *hiereus* (*sacerdos*) sulydymo vien terminologinių tyrimų. Reikia leisti giliau; aptartina visa Senojo ir Naujojo Testamento santykio problematika. Ar Naujasis Testamentas yra ryšio su Senoju esminis nutraukimas, ar jo esminis išpildymas, kai viskas perkeičiant priimama ir būtent atnaujinant išlaikoma? Ar malonė prieštarauja įstatymui, ar abu sieja vidinis ryšys?

Istorinėje plotmėje iš pradžių konstatuotina, kad 70 m. Jeruzalės šventykla buvo sugriauta ir kartu su ja išnyko ištisa aukojimo bei kunigijos sritis, tam tikru atžvilgiu buvusi „Įstatymo“ šerdimi. Judaizmas, viena vertus, tai, kas prarasta, mėgino išsaugoti šventyklos šventumo paliepiumus dabar perkeldamas žydų gyvenimui (11); kita vertus, prarastą šventyklos paveldą maldingos vilties, kad Jeruzalės kultas bus atkurtas, pavidalu įtvirtino savo dvasingume. Sinagoga, kuri yra tik rinkimosi vieta melstis, skelbti ir klausyti Dievo žodžio, tėra fragmentas laukiant didesnio. Griežtai reformacinis dvasinės tarnybos bei krikščioniškojo kulto aiškinimas susiaurina krikščionybę iki sinagogos paveikslą, iki susirinkimo, žodžio, maldos. Istoristinis Kristaus aukos vienkartinis kumo aiškinimas ištremia auką bei kultą į praeitį ir, kaip auką, iš dabarties pašalina ir kunigystę. Tačiau šandien ir Reformacijos Bažnyčiose vis labiau įžiūrima, jog taip nepakankamai įvertinama Naujojo Testamento vyksmo didybė ir gilumas. Tada Senasis Testamentas liktų neišpildytas. Tačiau Kristaus prisikėlimu šventykla paties Dievo galia buvo iš naujo pastatyta (Jn 2, 19!). Ši gyvoji šventykla – Kristus pati yra naujoji auka, kurios nuolatinis „šiandien“ glūdi Kristaus Kūne, Bažnyčioje. Šiuo požiūriu tikrai egzistuoja naujojo kulto, kur išpildomi visi „pirmavaizdžiai“, kunigiškoji tarnyba.

Todėl atmestina samprata, kulto ir kunigystės srityje suponuojanti visišką ryšio su ikikrikščioniškąja išganymo istorija pertrūkį ir neigianti bet kurią sąsają tarp Senojo ir Naujojo Testamento kunigystės. Mat tada Naujasis Testamentas būtų ne Senosios Sandoros išpildymas, bet jos priešybė; vidinė išganymo istorijos vienybė būtų suardyta. Kristaus aukos ir jos priėmimo per prisikėlimą dėka Bažnyčiai perduotas visas Senosios Sandoros kulto bei kunigystės paveldas. Visa ši krikščioniškojo „taip“ pilnatvė turi būti išryškinta Bažnyčios siaurinio iki sinagogos akivaizdoje: tik tada bus su-

voktas apaštališkosios įpėdinystės tarnybos platumas bei gilumas. Šia prasme turėtume ne gėdydamiesi ir atsiprašinėdami, bet ryžtingai ir džiugiai pasakyti: taip, Bažnyčios kunigystė yra Senojo Testamento kunigystės tąsa bei priėmimas – kunigystės, kuri autentiškai išpildoma ją iš pagrindų perkeičiamai atnaujinant. Toks požiūris svarbus ir krikščionybės santykio su pasaulinėmis religijomis atžvilgiu. Kad ir kaip radikaliai krikščionybė pradeda iš naujo, kad ir kokios ji yra iš Dievo kylanti ir visiškai kitokia, ji nėra vien žmogiškojo ieškojimo neigimas. Adventinė šių religijų laikysena, kad ir kokios kartais iškreipta ir bjauri, nėra visiškai tuščia. Tokia kunigystės samprata taip pat nenuvertinama visuotinė pakrikštytųjų kunigystė. Vėlgi Augustinas labai puikiai tai iškėlė aikštėn, visus tikinčiuosius pavadindamas Dievo tarnais, tuo tarpu kunigus įvardydamas kaip tarnų tarnus, o tikinčiuosius, pasiremdamas kunigų užduoties perspektyva, – jų šeimininkais (12). Naujojo Testamento kunigystė yra kojas mazgojančio Viešpaties įpėdinystė: jos didybę tegali sudaryti nusižeminimas. Nuo tada, kai Kristus kaip didžiausias tapo mažiausias, kai jis, pirmasis, pasitenkino paskutiniąja vieta, didumas ir mažumas glūdi vienas kitame. Būti kunigu reiškia įžengti į šią tapimo mažesniu bendruomenę ir taip dalyvauti bendrojoje atpirkimo šlovėje.

Nuorodos

- (1) Šiuos sąryšius išsamiau pateikiu savo nedidėleje knygoje „Evangelium – Katechese – Katechismus“ (München 1995, p. 35–43).
- (2) F. Genn. Trinität und Amt nach Augustinus. Einsiedeln 1986. P. 181.
- (3) Ten pat, p. 183.
- (4) Plg., pvz., R. Aron. Die verborgenen Jahre Jesu. Frankfurt 1962. P. 237 ir t.; J. Neusner. A Rabbi talks with Jesus. Doubleday 1993. P. 30.
- (5) Šiuo klausimu plg. Genn, op. cit., 101–123; dėl bendrosios posakio *servus Dei* vartosenos Augustino laikais žr.: P. Brown. Augustinus von Hippo. Leipzig 1972. P. 114–118.
- (6) Genn, op. cit., p. 63 ir t.; antikinės *charakter* sąvokos klausimu (graikiškasis atitikmuo: *stigma, sphragis*) plg. H. Schlier. Der Brief an die Galater. Göttingen 1962. P. 284 (ten pateikiama daugiau literatūros).
- (7) Sermo 293, 1–3 (PL 38, 1327 ir t.).
- (8) Genn, op. cit., p. 139 ir t.
- (9) Acta Ecclesiae Mediolanensis. Milano 1599. P. 1177 ir t.: lapkričio 4 d. brevioriaus skaitinys.
- (10) L. Grygiel. La „Dieci“ di don Didimo Mantiero. Ed. San Paolo 1995. P. 54.
- (11) Plg. Neusner, op. cit. (4 nuoroda), pvz., p. 114 ir t.
- (12) Genn, op. cit., p. 117 ir t.

Versta iš:

Joseph Cardinal Ratzinger. Weggemeinschaft des Glaubens. Kirche als Communio. Sankt Ulrich Verlag, Augsburg 2005.

© Sankt Ulrich Verlag Augsburg

© Vertimas, Katalikų interneto tarnyba